

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Sebast. Izquierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis
Inquisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS.
Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm**

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

Dispvt. VI. De probabilitate, oppositaque improbabilitate humanæ
intellectionis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95620)

atque adeo etiam valens in nobis procreare iudicium subiectiue, certum, hoc est, exemptum siue immune à formidine opposita.

21 Secunda verò propositionis pars sola sui explanatione firmatur. Etenim, cum certitudo formalis, aut metaphysica, aut physica, aut moralis esse possit, ut constat ex dictis, iuxta totidem gradus possibiles necessitatis veritatis. Si fuerit metaphysica cum falsitate eiusdem actus nullomodo componi poterit: quia actus necessario verus necessitate metaphysicā, nulla potentia potest esse non verus, atque adeo falsus, ut constat. Si verò fuerit physica, physicè quidem non poterit cum falsitate eiusdem actus coniungi; poterit tamen metaphysicè: quia, quod solum physicè, seu naturaliter est impossibile, metaphysicè est possibile; ut etiam est notum. Si denique fuerit moralis, moraliter solum erit falsitati repugnans: non item metaphysicè, & physicè: quia, quod moraliter tantum impossibile est, metaphysicè nihilominus, atque etiam physicè est possibile, ut cunctis similiter patet.

Propositio 4.

22 Idem iudicium comparatione eiusdem obiecti neutiquam potest esse certum, & simul incertum in eodem genere.

Quia certitudo, & incertitudo eiusdem generis in eodem actu, & comparatione eiusdem obiecti contradictoriè opponuntur, ut ex dictis satis est notum. Dico autem *in eodem genere*, quia certitudo vnius generis cum incertitudine alterius bene possunt in eodem actu coniungi respectiue ad idem obiectum; videlicet idem actus respectu eiusdem obiecti bene potest esse certus subiectiue, & incertus formaliter; aut vice versà. Tum potest esse certus moraliter, incertusque physicè, &c.

23 Casu verò, quod per eundem actum duo obiecta cognoscantur distinctè, tunc ille dici poterit certus comparatione vnius obiecti, & incertus comparatione alterius, quando immunitas à formidine, aut à falsitate, in quā consistit certitudo, ex eo præcisè, & formaliter, competit actui, quod respicit vnum obiectum, non item, quod respicit alterum; eo quod per locum intrinsecum verum est, fore ut talis actus nihilominus talem immunitatem haberet, et id ille per impossibile vnum obiectum respiceret, & non alterum, iuxta doctrinam vniuersalem tradendam suo loco.

Propositio 5.

24 Duo actus intellectus eiusdem obiecti, quorum alter certus sit, & alter incertus etiam in eodem genere, bene possunt in eodem intellectu simul existere.

Hæc propositio satis constat ex doctrinā stabilitā *disput. 4. quæst. 5.* per totam. Nam ut ex ibi dictis liquet, actus fidei Diuinæ, & actus fidei humanæ eiusdem obiecti in eodem intellectu bene, cohererent, & tamen primus certus est certitudine formali metaphysicā, quam non habet secundus, ob idque est incertus in tali genere. Similiter actus fidei diuinæ, & actus scientiæ de eodem obiecto bene possunt coniungi, quorum primus subiectiue est incertus, loquendo physicè; quo genere est certus secundus. Relege doctrinam eius quæstionis; multaque alia inde exempla in rem præsentem poteris aggregare.

Pharus Scient. Tom. 1.

Propositio 6.

Duo motiua, quorum alterum certitudinis, & alterum oppositæ incertitudinis seorsim ferax sit, bene possunt ad eundem actum simul concurrere. Qui tamen simpliciter, & absolute certus, non item incertus dicitur.

Prior pars propositionis ex dictis *disput. 4. quæst. 6.* satis est nota. Posterior autem inde probanda venit: quia ubi actus semel est certus, simpliciter, & absolute dicitur talis; nequit autem non esse certus actus proueniens à motiua seorsim feraci certitudinis, tametsi simul à motiua non ita feraci proueniat, ut satis, superque notum sit ex doctrinā datā in simili *q.* citatā, quæ ad rem præsentem non repetenda, sed recolenda est. Et hæc satis de certitudine, atque oppositā incertitudine.

DISPUTATIO VI.

De probabilitate, oppositæque improbabilitate humana intellectionis.

ROBABILITAS, oppositæque improbabilitas soli iudicio vel formali, vel virtuali potest competere; non item apprehensioni simplici, ut apud omnes est certissimum, & ex dicendis apparebit. Iudicium autem incertum, & consequenter aut probabile, aut improbabile, opinio dicitur vniuersæ. Quocirca perinde erit differere de opinione (de quā fere Doctores differunt) ac de iudicio probabili, aut improbabili. A probabilitate autem opinionis, siue iudicii obiectum per illud iudicabile probabile dicitur, sicut à veritate, certitudine, aut euidentiā iudicii obiectum per illud iudicabile dicitur verum, certum, aut euidens, ut ex *superius* dictis liquidum est. Vnde patet probabilitatē in vniuersum, de quā à nobis sermo suscipitur, duplicem esse, formale scilicet, quæ iudicio, seu opinioni competit, & obiectiuā, quæ competit obiecto iudicabili Paritèrque de improbabilitate oppositā dictum esto.

QVÆSTIO I.

Quid sit opinio probabilis. Et quid improbabilis?

Opinio probabilis iuxta communem Auctorum sensum ea est, quæ in re incertā grani nititur fundamento. In hanc enim definitionem recidunt alia, quas afferunt. Salas *1. 2. Tract. 8. disp. vnic. sect. 5.* Azor *lib. 2. cap. 17. §. His igitur.* Soar. *Tract. 3. d. 12. sec. 6.* Th. Sanc. *1. 1. sum. c. 9. n. 6.* Filliuc. *Tract. 21. c. 4. n. 13.* Ioan. San. *in selectis d. 44. n. 61. §. 62. & d. 29. n. 7.* Palao, *T. 1. disp. 2. pun. 1.* Layman. *lib. 1. T. 1. n. 6.* Gasp. Hur. *Tract. de Bonit. & mal. disput. 4. c. 5. diff. 15.* cum Valsquez. Mont. & Gr. & aliis. Quod etiam spectat definitio, quam Arist. habet *lib. 1. Top. cap. 1.* Nam, quæ omnibus aut sapientibus videntur vera, ea utique graui & prudenti fundamento non carent. Voco autem fundamentum in vniuersum,

N 2 quid

quidquid inducit intellectum ad iudicandum siue id sint termini ipsi sic, vel aliter apprehensi, quando propositio obiectiua est immediata, seu per se nota; siue sint alia principia, unde propositio deducitur, quando ea mediata est, seu nota per aliud, siue sit autoritas, testimoniumve alienum, propter quod creditur propositio, quando eam alij testantur, seu proferunt serio, & ex animo. Ex quibus aliena autoritas seu testimonium fundamentum extrinsecum; cetera autem omnia intrinseca dici solent communiter; à nobisque etiam distinctionis gratia dicuntur. Tamen, vt *alibi* notauimus, & horum multa alio sensu extrinseca sint. Graue autem siue prudens fundamentum vocatur, quod tanti ponderis est, vt in eo prudens quisque possit inniti sine vlla leuitatis, aut imprudentiae nota. Quamquam enim intellectus humanus ne ex imperio quidem voluntatis sine omni prorsus fundamento iudicare possit obiectum; at fundamenta quaedam adeo sunt leuia, vt sine temeritatis nota nemo prudens eis possit fidere ad suum exhibendum iudicium; tamen si sufficientia sint ad illud elicendum physice, temere, & imprudenter.

3 Sed dicit aliquis. Posito quouis fundamento, siue pro altera tantum, siue pro vtraque parte contradictionis, manet intellectus humanus determinatus quoad speciem ad assensum, vel ad dissensum, vel ad carentiam vtriusque iudicii: quia neque physice iudicare potest, nisi id, ad quod inclinatur fundamento vrgentiori: ergo fundamentum sufficiens ad iudicandum physice leue & imprudens esse non potest: quia si non habet oppositum, iudicium certum causat, in quo non potest esse imprudentia: si autem habet oppositum, illi praeponderat, eligiturque sine libertate; quo aditus imprudentiae pracluditur. Admisso modo antecedente, quod multi negant, & de quo nos agemus *infra disput.* 7. Nego consequentiam. Ad probationem dico, in re incerta, de qua tractamus, semper superesse libertatem quoad exercitium ad suspendendum omne iudicium, vt fatentur omnes; atque adeo posse esse imprudentiam in exercitio iudicandi, quando ob fundamenti leuitatem, etsi alias physice sufficientis, erat à iudicio abstinendum. Adde etsi fundamentum ex se sit physice insufficiens ad iudicandum; ex nimia tamen intellectus adhaesione, intentaque plus a quo imaginatione posse quoad apparentiam, atque adeo delusorie sufficiens reddi; maxime si accedat aliqua passio animi, aut nimia affectio voluntatis ad tale iudicium: mirum est enim, quibus facis passiones animi colorant obiecta, quantisque incrementis exaggerant fundamenta eorum, quae cupimus, vt aliter nobis videantur, quam verè sint. Augere igitur hisce mediis fundamenta assentiendi alias leuissima, quis non videat munus esse imprudentiae? Ex quo patet, quomodo stantibus fundamentis oppositis, possit imprudenter augeri, quod ex se leuius est, altero grauiori demisso, seu diminuto, vt intellectus physice, & imprudenter inniti possit fundamento leuiori; etiam si vera sit opinio, quam praetendebat argumentum.

4 Fundamenta ergo, quae probe, sincereque spectata leuiora sunt, quam vt prudens quisque possit eis fidere ad iudicandum, ea dicimus insufficientia ad faciendam opinionem probabilem, atque adeo etiam ad reddendum probabile obiectum iudicandum ex illis, proindeque tum iudicium, tum obiectum

improbabile erit quod talibus fundamentis subnixum, siue suffultum est. Dicitur autem obiectum probabile, vel improbable ab eis fundamentis duntaxat, quae ab hominibus detecta sunt; non itidem ab illis, quae latent adhuc. Alioquin nullum obiectum decurru temporis per nouam inuentionem fundamentorum ex probabili posset fieri impossibile, aut vice versa, quod tamen est falsum, vt ex dicendis apparet.

5 Unde patet probabilitatem, quemadmodum & certitudinem, atque euidenciam obiectorum respectu ad intellectus pensandam esse. Saepè enim fit, vt respectu vnius, aut alterius, aut aliquorum intellectuum obiectum aliquod sit probabile, quod tamen respectu aliorum impossibile est: eo quod illis, non verò his fundamenta idonea suppetunt; siue detecta sunt, quibus ad tale obiectum prudenter iudicandum possunt inniti. Ex quo rursus fit, illud obiectum simpliciter, & absolute probabile venire dicendum, quod omnibus, aut plerisque communiter tale est; eo quod omnibus, aut plerisque communiter ad tale obiectum iudicandum notescunt graua fundamenta.

6 Ceterum animaduertere oportet, non solum opinionem, iudiciumve obiecti probabilis, sed quoduis omnino iudicium prudens probabile iam vulgo appellari; sicut impossibile contra, quod imprudens est. Quocirca, claritatis gratia, triplex est distinguenda acceptio iudicii probabilis aut improbabilis. Si enim iudicium sit prudens, & de obiecto probabili, ex obiecto, & ex modo tendendi, atque adeo simpliciter probabile dicendum est. Quo etiam pacto dicitur impossibile iudicium quod fuerit imprudens, & de obiecto improbabili. Si verò iudicium sit imprudens, & de obiecto probabili; id probabile erit, & improbabile secundum quid; nempe probabile tantum ex obiecto, & impossibile tantum ex modo tendendi; sicut è conuerso iudicium prudens de obiecto improbabili erit probabile ex modo tendendi, & improbabile ex obiecto; atque adeo etiam probabile, & impossibile secundum quid.

7 Illud autem iudicium prudens vocatur, quod non concipitur ab intellectu sine diligentia prauià ad indagandam veritatem adhibita, quae iure optimo pro qualitate materiae, & omnibus circumstantiis penlatis temporis, loci, personae, finis, &c. idonea, & sufficiens, iuxta prudentiae regulas, censetur. Cum enim veritatis inuentio plurimum pendeat ex attentà rei consideratione, ex sedulâ terminorum, circumstantiarumque omnium circumspectione, ex sagacique principiorum, aliorumque fundamentorum inuestigatione, & collatione; prudentia dicat, non statim fidendum esse iis fundamentis iudicandi, quae primò se se cum obiecto solent offerri: sed oportere antequam feratur iudicium, & ea examinare, & alia quaerere, prout materiae grauitas postulat. Quò enim materia grauior est, plurisque interest in ea non errare, eo maior diligentia quaerendi veritatem adhiberi debet, vt iudicium prudens euadat, ceteris paribus ex parte, aliarum circumstantiarum. Quà de causa censeo in re purè philosophicà minus studij requiri ad opinandum prudenter, quam in re Theologicà, & in re purè speculatiua, quam in re practicà: quia error Theologicus peior est, quam philosophicus: errorque speculatiuus minoris, quam practicus interest; cū practicus geminetur in opere, iis autem qui fundamenta rei intrinseca discutere non valent, extrinseca adenda sunt: debent enim ab aliis quaerere veritatem, quam plene non noscunt.

Quomodo

Disp. VI. De prob. & imp. int. & c. Quest. II. 149

Quomodo autem intellectus in ista rerum discussione ab arbitrio voluntatis pendere possit, disp. 7. examinabitur.

8 Iam vero illud omni iudicio probabili commune est, admittere scilicet secum formidinem siue suspicionem oppositam, prudentem quoque & rationabilem: in eo enim à iudicio moraliter certo discriminatur: quia hoc, etsi admittat formidinem physicam, aut ex subreptione ortam, aut temerè conceptam; prudentem tamen formidinem non admittit. Quo etiam pacto obiectum certum moraliter à probabili differt: quia, hoc cum prudente formidine; illud verò sine ea iudicabile est. Quid verò sit formido, & suspicio iam supra *disp. 2. quest. 2. diuis. 12.* explicauimus. Dicitur autem formido prudens quemadmodum & alia iudicia, vel, quia maturè concipitur, vel quia nititur fundamento idoneo ad formidandum, vel propter vtrumque.

QVÆSTIO II.

Quid requiratur & sufficiat ut opinio aliqua sit probabilis.

9 **D**iximus *quest. preced.* Opinionem probabilem esse, *que in re incerta graui nititur fundamento.* Restabat modo examinandum vniuersum, quodnam fundamentum reputandum sit graue, atque adeo sufficiens, ut opinio illi subnixā probabilis habenda sit. Sed certe in hac re regula generalis præscribi non potest: est enim materia prudentialis; quæ fere arbitrio prudentum relinquenda est. Id tantum in vniuersum dici potest, quod *quest. preced.* tetigimus, fundamentum graue ad iudicandum illud dici in præfenti, quod tanto pondere inclinatur, ex se intellectum ad ferendum iudicium, ut spectato modo connaturali iudicandi, in rebus obcuris, & incertis, prudens quique sine vllā leuitatis, aut imprudentiæ notā innitens tali fundamento iudicare possit. Quod autem fundamentum eiusmodi sit, & quod non item eorum, quæ appellantur intrinseca, non potest non relinqui omnino prudentum arbitrio. Quod verò attinet ad fundamenta extrinseca, qualis est Doctorum autoritas, omnes supponunt, auctoritatem multorum, eorumque grauium Doctorum in eandem opinionem conspirantium sufficiens fundamentum esse, ut ea probabilis habeatur. Difficultas est, vtrum autoritas vnius dumtaxat, aut alterius Doctoris faciat opinionem probabilem.

10 Angel. Syluest. Nauar. Valent. & Sa, quos refert, & sequitur Thom. Sanch. in *sum. lib. 1. capite 9. numero. 7.* absolute docent auctoritatem vnius Doctoris probi & docti reddere opinionem probabilem. Consentunt Filliuc. *Tract. 21. capite 4. num. 134.* Layman. *lib. 1. Tract. 1. capite 5. num. 6.* & Ioann. Sanch. in *select. disput. 44. numero 61.* Fauet Sanct. Thom. *quodlib. 3. artic. 10.* docens posse discipulum in rebus moris amplecti opinionem magistri. Quod etiam tradit Azor *libro 2. capite 17. q. 4.* citans Abbat. Innoc. & Syluest. sufficere autem vnius Doctoris grauis dictum, si firma ratione muniatur ad faciendam opinionem probabilem, etiam contra communem, docet Palao *Tract. 1. disput. 2. punc. 1.* referens Pharus *Scient. Tom. 1.*

pro eadem sententiā Vasquez *1. 2. disput. 62. num. 12.* Thom. Sanch. *supra. num. 9.* & Villal. in *sum. Tract. 1. diff. 4. num. 17.* Idem docet Gran. *1. 2. Contr. 3. tract. 12. disput. 4. sec. 1.* referens Azor *supra. quest. 6.* Quorum nonnulli quādam limitationes addunt, de quibus infra. Addit Ioan. Sanch. fore opinionem probabilem, etsi illam nullus affirmet, dummodo, qui suscitatur eam sit vir doctus, & probabilibus rationibus incedat. Pro quo refert Vasquez, Villal. Azor, & Sa *supra.* Sed verò immérito sine distinctione aliqui ex relatis Auctoribus adducuntur pro sententiā propositā. Nam P. Vasquez citatus à Palao *num. illo 12.* non dicit opinionem vnius Doctoris absolute probabilem esse, sed tantum esse probabilem comparatione opinantis: postmodum enim *num. 17.* subiungit, opinionem vnius tantum Doctoris non esse censendam probabilem ad hoc, ut alij contra sententiam propriam eam sequantur: & Azor *loco citato* etiam agit de opinione probabili tantum respectu opinantis: dixerat enim *capite 16. quest. 6.* passim & crebrò non licere uti opinione vnius classici Doctoris contra communem, etsi aliquando liceat. Oportet ergo hæc, & alia multa distinguere impræsentiarum. Procedamus paulatim.

Propositio 1.

Quotiescumque opinio vnius auctoris nititur fundamento graui, probabilis absolute censenda est; siue sit contra communem, siue non item, idque non tam propter Doctoris auctoritatem, quam propter intrinsecum fundamentum, quod Doctor ipse adiuenit, atque produxit.

Hoc sibi voluit Ioan. Sanch. cum dixit opinionem nixam rationibus probabilibus, etsi à nemine affirmaretur, fore probabilem, consentiuntque suprarelati AA. Ratio autem huius propositionis conspicua est: quia opinio absolute probabilis est, quæ graui fundamento nititur, ut ex definitione data, communiturque recepta constat. Sed ponimus dictam opinionem tale fundamentum habere. Ergo. Porro posse inueniri à viro docto fundamentum idoneum ad obiecti probabilitatem, non solum quando rem edisserit ab aliis intactam, aut à paucis excogitatam, de quo non est dubium; sed etiam quando in re communi contra sententiam receptam agit; inde profectò constat: quia ut fuisse demonstro *suo loco*, ea est natura scientiæ humanæ, ut non possit non in dies augeri, aliis atque aliis veritatibus denuo repperitis, quæ vel prius Doctoribus ignotæ, vel etiam ab eis repudiata fuerant. Id, quod satis superque testatur ipsa sæculorum experientia. Quot enim veritates tempore D. Th. Bonau. ut omitam alias, contra communem etiam, & tunc receptam sententiam elucidatæ sunt? Certè Ecclesia quotidie illuminatur, ut bene Glossa in *cap. Ad nostram, de consuetud. verb.* interdumque reuelatur minori, quod maior nescit, ut bene probat textus D. August. in *cap. si habes 24. q. 3.* & textus D. Hiero. in *cap. esto subiect. 95. dist. ante finem.*

Neque necesse est ad probabilitatem supradictæ opinionis, quod eam auctor ex professo tractauerit, quidquid dicat Palao *num. 5.* contra Ioan. Sanch. *num. 62.* Sat enim erit eam obiter indicare, vel perfunctoriè tradere; dummodo fundamentum producat, cui illa nititur: quia talis opinionis probabilitas non pendet ab auctoritate tradentis, sed tantum à fundamento graui, intrinsecoque, quod secum fert.

Addo tamen fieri posse, ut opinio lenius fundamēto

N 3

mentum

mentum habeat intrinsecum, quam ut probabilis censeri possit, seu refragante sententia opposita communi, seu non refragante; & tamen sit probabilis ab adiuncta auctoritate Doctoris eam proferentis, quamvis hæc etiam seorsim sumpta ad talem probabilitatem non esset sufficiens, iuxta dicenda *propositi. seq.* quia, quæ seorsim sumpta leuiora videntur, coniuncta possunt habere pondus sufficiens ad constituendam probabilem opinionem.

Propositio 2.

14 Auctoritas vnius viri grauis & docti præcisa ab aliis fundamentis sufficiens non est ad faciendam opinionem probabilem contra sententiam multorum ingenio & eruditione parium: nedum contra sententiam communem omnium.

In hoc casu intelligo habere locum limitationes, quas adducunt Azor *cap. allo 16. q. 16. Valquez. n. 17. Thom. San. num. 9. Palao n. 3. & alij. Ratio est, quia auctoritas vnius, pluribus ei æqualibus contradicentibus, leuius fundamentum est, quam ut homines prudentes illi fidere possint, atque adeo non est sufficiens ad faciendum obiectum probabile. Quemadmodum enim testimonium vnius testis apud prudentes non facit fidem, quando alij multi æque digni fide testantur oppositum; ita auctoritas vnius doctoris parui apud prudentes habenda est, quando alij multi refragantur æqualiter docti.*

15 Hinc sequitur quantumvis homo aliorum opinionem discusserit, eiusque fundamenta expendat, & argumenta soluerit; si tamen nihil pro parte aduersa fundamenti attulerit, sed illi dumtaxat adhaerit, quod vel principia, vel illationes aliorum aliter sibi videantur; opinionem huius imprudentem, & improbabilem esse: atque adeo illam non solum ab aliis non posse tuto amplecti, sed ne ipsi quidem opinanti prodesse, quominus temerè non procedat. Est enim genus quoddam temeritatis, putare hominem se melius penetrare, & callere, quam alij ingenio & doctrina pares eadem prorsus fundamenta, quæ omnes inspexerunt æque accurate. Addiderim tamen neminem obligatum esse ad discutienda fundamenta singularis opinionis alterius, qui alias communiter pius & doctus reputatur; sed tuto posse vnumquemque etiam doctum ob illius auctoritatem in praxi talem opinionem amplecti, si alias non habet prudentem rationem dubitandi eam esse improbabilem: quia credendum non est talem hominem sine graui fundamento contra communem opinari.

16 Si tamen esset vir insignis litteraturæ longè ceteros antecellens ingenij perspicacia, consilii que, ac iudicii maturitate: haud dubie auctoritas huius præcisa ab aliis fundamentis faceret opinionem probabilem contra communem in re maturè ab illo, & ex professo examinata. Quo certè videtur respexisse Arist. *lib. 1. Topic. capite 1. cum dixit. Probabilia esse, quæ videntur vel plurimis sapientibus, vel iis, quorum spectata est, & perspecta sapientia, & qui hoc nomine clari atque illustres sunt.* Vnius enim horum iudicio in penetranda veritate, eruendaque ex eisdem fundamentis, & terminis non minus deferendum est, quam reliquorum cumulo, quorum plerique reliquos instar auium insequi solent; sicuti vnici probatissimus testis non propterea fidem prorsus amittit, quod pluri contradicant minoris notæ.

Propositio 3.

Auctoritas vnius viri grauis & docti præcisa ab aliis fundamentis sufficiens est ad faciendam opinionem probabilem in materia ab aliis doctoribus non agitata. Cuius probabilitas eo usque tantum durabit donec ab aliis multis æqualiter doctis vnanimi consensu contradicatur.

Ita fere sentit Gran. *suprà*, & docti Recentiores. Ratio prioris partis propositionis est, quam tradit Thom. Sanc. cum aliis *sup. num. 7.* quia auctoritas vnius Doctoris grauis & pij non est leue, sed graue fundamentum, puta quando multi æqualis auctoritatis non contradicunt, ut in præsentī casu fit; & ipse non obiter, & aliud agens, sed ex professo rem edisserens, suam sententiam pronunciauerit. Quo pacto doctrinam hanc limitant alij ex *suprà* relatis. Secunda autem pars propositionis constat ex *propos. 2.* quia contradicentibus multis æqualis auctoritatis, præcisa auctoritas vnius sine alio fundamento rei intrinseco parui momenti est ad faciendum obiectum probabile.

Et quoniam casus singulares, qui frequenter à Doctoribus deciduntur, hoc ipso, quod sunt singulares, ut plurimum non sunt ab aliis examinati; ideo in his auctoritas sola vnius viri docti absque alio omnino fundamento facit resolutionem probabilem, donec ea à multis parīs doctrinæ vnanimiter contradicatur.

Ex dictis in hisce tribus propositionibus non nulla consuetudina elicienda sunt. Sit primum. Idem obiectum decursu temporis ex improbabili posse reddi probabile, & vice versa. Possunt enim fundamenta idonea ad vtrumque, quæ antea latebant, studio hominum detegi, & euulgari. Tum in iis, quæ sunt iuris positiui quotidie adduntur nouæ leges, ac decreta, quæ cuncta immutant. Imo vero tempus ipsum, immutata materia, ius ipsum naturale, quodammodo variare solet; qualiter ex variatione pretij rerum possunt obligationes, regulæque iustitiæ variari.

Hinc rursus fit, in suscipiendis opinionibus 20 Scriptorum, eorum maxime, qui antiquiores sunt, magnum delectum habendum esse: quia sæpe potest euenire, ut opinio in libris scripta, quæ olim probabilis erat, iam reddita sit improbabilis; vel quia decretum aliquod postea in ea materia editum est, vel quia aliud fundamentum, quod antiquiores non viderunt, est à iunioribus productum; cum quo iam illorum opinio subsistere non potest. Ita Valquez *suprà numero. 18. Thom. Sanch. numero. 11. Villal. diff. 6. numero. 1.* Addit Layman. *numero 6.* referens Sanct. Thom. Nauar. Sylu. Sa. Valquez & Th. Sanc. sententiam ab aliquibus inuentam, quam alij postea examinautes tanquam improbabilem communi calculo reiecerunt ob noua fundamenta adducta, improbabilem omnino censendam esse. Hæc de causâ pro seligendis opinionibus Neotericorum libris plurimum deferendum est, quando ij viri spectatæ sapientiæ, ac fidæ eruditionis sunt.

In quouis autem libro siue antiquiorum, siue 21 iuniorum iis maxime fidendum est, quæ ex professo tractant auctores; nam quæ obiter & perfunctorie attinguntur, parum auctoritatis habent, ut ad faciendam opinionem probabilem conuenire possint; nisi in eo casu dumtaxat, ubi ob so-

lum fundamentum intrinsecum independenter ab auctoritate Doctoris sint probabilia.

22 Deinde ex dictis est inferendum opinionem singularis Doctoris, quæ non ita probabilis est, ut ab aliis tuto possit amplecti; neque respectu ipsius opinantis posse esse probabilem; in quo dissentio à P. Valq. *supra* relato: quia fundamentum, quod respectu aliorum leue censetur, etiam censendum est leue respectu opinantis. De quo plura sunt dicta à nobis *tract. de conscientia*.

23 Præterea ex dictis inferitur, auctoritatem vnius Doctoris in iis casibus, in quibus valet ad faciendam opinionem probabilem, æque valere, siue materia, de qua agitur, sit iuris naturalis, siue diuini, siue humani: quia auctoritas vnius Doctoris in casibus dictis pro quavis harum materierum est fundamentum graue. Ita docent Th. Sanch. & Gran. contra Adrian. & Cordub. asserentes singularem Doctorem in materia tantum iuris humani posse opinari probabiliter.

24 Rogabit aliquis ad extremum, Vtrum obiectum non solum fiat probabile ob auctoritatem Doctorum, quando ipsi affirmant, id esse verum, sed etiam quando affirmant id esse probabile. Respondeo in tali casu ob auctoritatem Doctorum quoad probabilitatem tantum fieri obiectum probabile, non quoad veritatem. Hæc tamen quasi reflexa probabilitas in ordine ad praxim moralem directe æquiualeat, si spectetur, ut circumstantia actus humani; secus si ut ratio assentiendi respectu operantis, iuxta doctrinam fusè traditam *tract. de conscientia*.

QVÆSTIO III.

Quenam opinio probabilior censenda sit, & preferenda aliis?

25 SUPpono primò posse obiectum aliquod probabile esse pro vtraque parte contradictionis; imò sepius sunt huiusmodi: quia habent pro vtraque parte fundamentum graue, quo ad opinandum prudenter intellectus hominum possit inniti. Sed diceas. Fundamenta opposita qualia sunt, quæ extant pro ambabus contradictionis partibus, vicissim se se debilitant, atque destruunt, adeo ut ne physice quidem possit intellectus assentiri, nisi illi parti dumtaxat, pro qua adest fundamentum excedens. Ergo impossibile est, ut adsit pro vtraque parte contradictionis fundamentum sufficiens ad physicè assentiendum, nedum ad prudenter opinandum. Admissio toto antecedente, de quo *disp. seq.* nego consequentiam: quia ut sunt hominum intellectus diuersi, fundamentum, quod in conspectu oppositi nequit hunc intellectum mouere, alios multos mouere poterit ad assentiendum physicè; atque adeo etiam ad assentiendum prudenter, si illud non sit leue, sed graue. Adde quæcumque intellectum posse plerumque quoduis ex oppositis fundamentis sibi propositis augere, aut confirmare pro libito ad illud se inclinando maiore attentione, accuratiori- que consideratione, ut *q. 1.* notabam. Quo fiet ut ei innitens iudicare physicè valeat; atque adeo etiam prudenter, seu probabiliter, quoties tale fundamentum ex se iudicio prudentum non fuerit leue.

26 Suppono secundò, posse obiectum aliquod esse probabile pro altera dumtaxat parte contradictionis. Quidquid recentiores aliqui contradicant ad-

uersus communem sententiam, & experientiam, quam recte supponit Gasp. Hurt. *disp. de consc. diff. 15.* Quia potest pro altera tantum contradictionis parte esse fundamentum graue sufficiens ad opinandum circa tale obiectum. Nec refert opinionem probabilem admittere secum formidinem, aut suspicionem prudentem partis aduersaræ nam ad prudenter formidandum, vel suspicandum minus requiritur, quàm ad opinandum prudenter; ac proinde fieri poterit, ut fundamentum alterius partis contradictionis leuius sit, quàm ut opinionem probabilem valeat fundare: & sit idoneum ad fundandam prudentem suspicionem. Et certè passim accurrunt, si quis aduertat, opiniones non certæ, sed probabiles tantum circa alteram contradictionis partem; cum tamen circa residuam probabilis opinio non sit. Illud est certum in hac re, non posse pro vna parte contradictionis esse certitudinem obiectiuam, & pro altera probabilitatem: quia certitudo obiectiua ne ad formidandum quidem de opo-
posito relinquit fundamentum prudens.

Ex dictis constat, posse etiam inueniri obiectum, 27 quod pro neutra parte contradictionis sit probabile, etiam si habeat pro vtraque fundamentum aliquod sufficiens ad suspicandum, vel dubitandum. Et quod est pro vtraque parte probabile; aut æque probabile pro vtraque, aut probabilius pro altera posse esse. Vnde tandem colligitur posse dari opinionem falsam, quæ sit probabilis, & veram, quæ sit impro-
babilis, & quæ ex duabus contradictoriis probabili-
bus falsa est, eam posse probabiliorem esse, quàm, quæ est vera. His positis

Nauarr. in *sum. cap. 27. num. 289.* Thom. Sanch. 28
lib. 3. de matr. *disp. 44. num. 2.* Azor. lib. 2. cap. 10.
q. 2. & 4. Villal. in *sum. tract. 1. diff. 4. n. 1.* & Ioan.
Sanc. *disp. 44. n. 68.* quos refert & sequitur Palao
tract. 1. disp. 2. punct. 1. docent opinionem proba-
biliorem eam esse, quæ firmiori, & efficaciori fun-
damento fulcitur: non quæ à pluribus Doctoribus
defenditur. Probant ex Text. in l. 1. §. Neque. C.
de veteri iure enucleando. Ibi. Sed neque ex multitu-
dine auctorum, quod melius, & æquius est indicari
debet: Cum possit vnius forsitan & deterius senten-
tia, & multos & maiores aliqua in parte superare.
Addit tamen Palao, regulariter loquendo, eam sen-
tentiam probabiliorem iudicandam esse, quæ à plu-
ribus defenditur, & à doctioribus. Palaum sequun-
tur recentiores, qui addunt opinionis probabilita-
tem non crescere ex multitudine Doctorum, qui il-
lius fundamenta non discusserunt; sed bona prio-
rum fide eam sequuntur, ut sæpe accidit, teste Azor
cap. 16. *quest. 1.* Valq. *disp. 62. num. 13.* Thom.
Sanch. in *sum. lib. 1. cap. 9. num. 9.* Villal. *tract. 1.*
diff. 4. num. 16. & Ioan. Sanch. *disp. 29. n. 7.*

Propositio 1.

Ea opinio magis probabilis censeri debet, quæ 29
grauiori nititur fundamento; siue illud sit intrin-
secum, siue extrinsecum, siue conflatum ex vtroque.

Quoniam probabilis opinio est, quæ habet fun-
damentum graue iuxta definitionem: ergo probabi-
lior erit, quæ grauius fundamentum habet. Funda-
menta autem probabiliter opinandi non solum ex
intrinsecis opinantis principiis, sed etiam ex aucto-
ritate doctorum extrinseca desumitur, ut constat ex
dictis *q. præced.* & fatentur omnes. Vnde non solum
intrinseca, sed etiam extrinseca fundamenta debent
attendi ad pensandam probabilitatem cuiusque
opinionis.

N 4

Hinc

30 Hinc si fundamenta intrinseca duarum opinionum sint paria, ea erit altera probabilior, quae maiori Doctorum auctoritate fulcita sit; quantitas autem auctoritatis non solum iuxta multitudinem, sed etiam iuxta qualitatem auctorum est ponderanda. Pauci enim grauiore, atque doctiores viri maiorem praestant auctoritatem, quam plures minus docti, & qui rem ex instituto examinarunt, longe in auctoritate praecedunt eos, qui in aliorum fide procedunt. Tametsi & ij quoque suam portionem auctoritatis addunt, vel ex eo saltem, quod subscribentes aliis, eorum auctoritatem adaugent. Quo iure cum doctus aliquis casum conscientiae examinavit, atque resoluit: alii quoque, ut saepe accidit, ducti auctoritate prioris, re profus inaudita subscribunt; nonnihil conferunt nihilominus ad probabilitatem resolutionis; quatenus ea sua confidentia auctoritatem resoluentis confirmant. Itaque auctoritas multorum, ceteris paribus, semper maiorem facit probabilitatem opinionum: atque adeo illa magni facienda est, etiam si plus fundamentis rei intrinsecis, quam extrinsecis auctoritati sit deferendum, quando haec duo inter se comparantur. Quae autem opinio, pensatis omnibus, extrinsecis videlicet, & intrinsecis fundamentis, grauiori fundamento adequato niti censenda sit, ut eo nomine probabilior dicatur, arbitrio prudentum relinquitur.

31 Illud tamen in vniuersum praescribi potest, opinionem communem ut plurimum singulari praefendam esse tanquam probabilior, ut recte docet Azor *supra* cap. 13. & cap. 16. *quasi* 4. necnon Henr. & Villal. apud Palao *num.* 11. Quia auctoritas communis multum praeponderat: nisi quando opinio singularis validissimo fundamento intrinseco nititur denuo reperto contra communem. Dicitur autem communis opinio, quae communi calculo eorum, qui de ea materia tractant, firmata est; siue in re Theologica, quae communiter amplectitur à Theologis; in re legali, quae communiter à Iurisperitis recepta est, &c. Oportet tamen, ut multitudo Doctorum faciat opinionem communem, quod omnes tractent eam rem ex professo, ut bene notant Menoch. Alciat. Nauarr. Azor & Ioann. Sanch. apud Palao *supra* *num.* 10. Tum requiritur, ut ij Doctores non quasi ex necessitate contra reliquos eam opinionem sequantur, eo quod sunt vni cuiusdam Magistro addicti, qui illam docuit; quia sic singularem tantum opinionem eius Magistri confirmabunt, non verò facient opinionem communem, ut notauit Azor *supra* cum Nauarr. Decio, Alex. & aliis. Potest autem opinio, quae antiquitus fuit communis, quia à plerisque eius temporis amplexabatur, iam non esse communis inter Doctores alterius seculi. Tum quae est communis in vna prouincia, potest esse in alia non communis. Vtrum autem, quando ambae opiniones contradictoriae pro se multos auctores habent, debeant ambae communes appellari; vel tantum ea, quae habet plures, quaestio erit de nomine. Certè si morem loquendi spectemus, quaecumque opinio multos habet pro se, communis dici solet, etsi pro opposita sint plures. Videatur Azor *cap. illo* 13.

32 Ex his rursus efficitur, ceteris paribus, ex parte intrinseci fundamenti, eo probabilior esse sententiam, quo antiquior est; imo ut nouiores sententiae contra antiquarum auctoritatem praeualere possint, longe firmiter intrinseca fundamenta debent habere, ut suppleatur à ratione, quod illis deest ab auctoritate. Vt vel hinc constet, quam caute sit con-

traueniendum praevis Doctoribus in iis, quae per longum tempus pacifice in scholis receptae sunt. Deinde eorum opiniones, qui magis ex professo rem tractant, probabiliores sunt reputandae, ut implurimum, quam opiniones aliorum, ad quorum institutum non adeo res attinent. Quocirca, ut bene notat Azor *cap. 17. q. 3. in re Theologica*, & quae ad conscientiae forum pertinet, maxime si stetur intra ius naturale, opiniones Theologorum omnino sunt praefendendae sententiae Iuriconsultorum. E contra tamen in re spectante ad forum externum Iurisperiti Theologis anteposendi sunt. Cum tamen in iis, quae pertinent ad ius canonicum, parumque concernunt ius naturale, ut sunt censurae, & poenae Ecclesiasticae, non minus fortasse auctoritatis habeant Iuristae, quam Theologi.

Præterea quaedam aliapraebet monita pro dilectu opinionum Azor *lib. 2. cap. 9. & segg.* Primum, eam omnino sententiam contra quoscumque Doctores praefendam esse, quae vel expresse constat ex fide, vel ei maxime accedit, quod est certissimum: quia contra huiusmodi sententiam nihil potest esse probabile. Secundum, sententiam, quae magis nititur sensu, & intelligentia legis & iuris, aut consuetudine, & vfu magis probatur, aliis anteposendam esse. Tertium, in odiosis benigniorem sententiam amplectendam, iuxta illam regulam iuris. *Odia restringi, fauores conueni ampliare.* Quartum: opinionem tutiorem ut plurimum antepreferendam, ceteris paribus. Quintum. Si cetera sint paria, eam opinionem deligendam, quae magis fauet Religioni, pietati, & iuri. Tum, quae in causa matrimoniali plus fauet matrimonio, & in materia voti, iuramenti, & vltimae voluntatis, quae videntibus, iurantibus, & testatoribus fauorabilior est. Ac denique, quae viduis, pupillis, peregrinis, & aliis huiusmodi patrocinatur. Haec latè, & eruditè multis exemplis illustrat Azor.

Propositio 2.

Ad pensandam probabilitatem cuiusque sententiae oriundam ab auctoritate Doctorum, sedulo est animaduertendum, num talis sententia à Doctoribus absolute, & ex animo, asseueranterque omnino; aut aliter prolata sit.

Sapissime enim vfu venit in rebus obscuris, ut Doctores non omnino assertiuè, sed vacillanter, dubitatiuè, suspensiuè, disputatiuè, problematicè, per quamdā condescendētiā, aut ex hypothesi loquantur. Quibus in casibus eorum auctoritas non opinionem, sed suspensionem, formidinem, aut dubitationem probabilem circa rem propositam facit. Vniuersaliter enim, quoties verba Doctorum firmiter iudicium non ostendant de obiecto proposito, sed tantum dubitationem, hesitationem, suspensionem, aut formidinem circa illud, compertum est propter eorum auctoritatem tale obiectum non euadere absolute probabile, hoc est, probabiliter iudicabile. Tametsi euadat tale, de quo prudenter seu probabiliter dubitari, seu formidari, vel suspicari possit.

Ex quo patet, quam caute procedendum sit, quamque fecde, & periculose multi errent in censendis probabilibus quibusque sententiis eo solum nomine, quod illa à viris grauib. & doctis, quoquo modo prolatae sunt; cum tamen ad modum eas proferendi solerter imprimis sit attendendū, ut tuto iudicari possit, num illa propter talem auctoritatem probabiles absolute sint habendae, vel secus.

QVÆSTIO

QVÆSTIO IV.

Utrum omnis opinio speculatiue probabilis, practice quoque probabilis censenda sit?

36 Solent frequenter Authores de rebus moralibus tractantes appellare opiniones aliquas speculatiue tantum probabiles, quas tamen ad praxim docent minime deducendas, utpote practice improbabiles, aut minus tutas. Quo nomine multi Iurisperiti; ut testatur Ioan. Sanch. in *selekt. disp.* 44. n. 63. à praxi relegant opiniones Duareni, Cuiacii, Donelli, Antonij Fabri, & aliorum, quas tamen theoricè probabiles, aut etiam veras arbitrantur. Ipse verò Sanch. hunc morem loquendi vehementer reprobatur *ibidem*, & *disp.* 54. n. 1. ratus, esse omnino imperceptibile, quod opinio aliqua sit speculatiue probabilis, & in praxi tuto amplectari non possit: cum probabilitas practica oriatur ab speculatiua, ab eaque solum differat, tanquam effectus à sua causa.

Proposio unica.

37 Communis Auctorum loquutio in bono sensu usurpata, quidquid reclamet Sanc. verissima est, & retinenda.

Quia sunt nonnullæ opiniones probabiles, quæ ratione materiæ ad praxim sine peccato difficillimè reduci possunt: quo fit, ut eas praticare tutum non sit; etiam illæ in se spectatæ non solum probabiles, sed verissimæ sint ac certissimæ: eo videlicet, quod actus humani, quos approbant dictæ opiniones, esse secundum se spectati sint liciti, & honesti, moraliter tamen vix est possibile quod executioni mandentur; quin alij actus illiciti intermiscantur, aut ipsimet deprauentur aliqua circumstantia. Probabile est, actus quosdam habitos inter marem & feminam non ob veneream delectationem, sed ob naturalem aliam, qualis ex tactu corporum lenium, leuissime inanimatorum accipi solet, non esse inhonestos, sed licitos; quia tamen moraliter saltem est impossibile, ut in huiusmodi tactibus delectatio venerea non misceatur; ideo in praxi ut periculosa reprobatur talis opinio. Probabile est virum nobilem licitè posse alium occidere, à quo per iniuriam suscepit alapam, si occisio fiat in conflictu, vel mox in fugâ, ex intentione depellendi iniuriam, siue non omnino amittendi honorem; sed quia vix est possibile, ut in eiusmodi occasione non misceatur affectus vindictæ, idcirco talis opinio iure reprobatur in praxi, tanquam periculosa nimis, aut practice improbabilis.

38 Itaque opinio, quæ speculatiue probabilis est, reducta ad praxim non potest non esse probabilis, si, qua ratione concipitur licitus actus per ipsam opinionem, eadem mandetur executioni. Quo sensu verum habet doctrina Sanch. Idem namque est fundamentum opinionis semper, siue eius obiectum perueniat ad executionem, siue non perueniat. Verum, quia sæpe est moraliter impossibile, ut actus fiat qualiter per opinionem putatur licitus, ut vidimus, ideo multæ opiniones dicuntur practice improbabiles, siue non tutæ; quia propter periculum peccandi non licet in praxi illas amplecti, siue se eis tutari.

QVÆSTIO V.

Quousque liceat ex antecedente certo, aut probabili elicere conclusionem probabilem?

Mos satis frequens est Theologorum, dum 39 probabiles aliorum sententias de falsitate conantur arguere, absurda aliqua contra fidem ex illis deducere, & quidem per illationes satis probabiles. Sic nostri Doctores in materia de auxiliis ex probabili Thomistarum doctrinâ inferunt satis probabiliter non esse in nobis libertatem, quod tamen est hæreticum, & omnino impossibile. Sic etiam in materia de Trinitate ex probabili Scotistarum sententia de distinctione ex naturâ rei inferunt reliqui probabiliter absurda varia contra fidem prorsus improbabilia, atque ita pariter passim in aliis materiis. Ex quibus calibus aperte constat posse ex antecedenti probabili per probabilem illationem inferri conclusionem improbabilem. Quod multi non animaduertentes monstras quasdam opiniones in rebus moralibus confingunt, easque ut probabiles venditant non sine magno morum dispendio, quod ex probatis Doctorum sententiis per probabilem illationem sibi decerpere videantur: cum tamen illæ omni prorsus probabilitate destitute sint. Cæterum, quia huiusmodi certissimæ veritatis causa, vel ratio à priori non obuia est, non abs re fuerit in præsentem eam indagare: ex illaque certas regulas statuere, quibus in erendis conclusionibus probabilibus ex alio quopiam antecedente tuto procedere possimus.

Suppono primò: propositionem obiectiuam, aut 40 per se solum, aut per aliud solum, aut per se simul, & per aliud posse esse notam, seu noscibilem: quod si per aliud, aut per vnum tantum, aut per plura, ut latius *infra suo loco* monstro, hinc sequitur propositionem per se solum notam ex solis terminis posse esse probabilem: quia non habet aliud fundamentum, unde cognoscatur. Erit autem huiusmodi, quando termini ipsi eo usque suam connexionem siue conuenientiam ostendent, ut censentur graue fundamentum præbere ad iudicandum illam. Propositio verò per se simul & per aliud nota, cum habeat duplex fundamentum, aut propter vtrumlibet seorsim potest esse probabilis: quo casu propter vtrumque simul duplo probabilis erit; aut propter alterum ab altero seiunctum, sed non è conuerso; quo etiam casu magis erit probabilis propter vtrumque simul, aut denique propter neutrum seorsim, bene tamen propter vtrumque copulatum. Eodémque pacto res se potest habere in propositione per aliud tantum nota, quando hæc non per vnum quid solum, sed per plura cognoscibilis est: potest enim probabilis euadere propter quoduis eorum seorsim, vel propter aliquid, vel aliqua, sed non propter reliqua, vel propter nullum ab aliis seiunctum, sed bene propter omnia simul, ut ex dicendis apparebit.

Suppono secundo, id, quod iam tetigi *quæst.* 2. 41 fundamentum ex se sufficiens ad faciendam propositionem probabilem ab opposito fundamento sæpe insufficiens reddi; quia id, quod seorsim sumptum fundamentum graue videtur, ut prudens quisque de obiecto iudicare possit in conspectu oppositi adiuncti, ut leuius, & parui momenti, aut etiam nullius æstimatur, quod quidem duobus modis potest accidere

accidere primò. Si per fundamentum oppositum altera pars contradictionis certa efficiatur. Secundo si efficiatur tantum probabilis: fieri enim posse ut pars una contradictionis sit tantum probabilis, cum altera sit improbabilis *q. 3.* dictum est.

41 Suppono tertio fundamentum vnicum illationis, qua intellectus humanus vnum ex alio quopiam inferre dicitur, connexionem esse antecedentis cum consequente; propterea enim intellectus ex vno iudicato ad iudicandum aliud inducitur: quia videt primum cum secundo connexum esse. Illatio autem non est actus aliquis peculiaris nostri intellectus, sed denominatio quædam resultans ex iudiciis, quibus conflatur discursus noster: conclusio namque, siue consequens eatenus tantum ex antecedente dicitur inferri, quatenus intellectus iudicans antecedens, iudicat simul, seu formaliter, seu virtualiter antecedens cum consequenti connexum esse (id est non posse esse sine illo) indeque inducitur ad iudicandum consequens. Hinc fit illationem eatenus dumtaxat vocari probabilem, aut improbabilem, aut euidenter, quatenus connexio antecedentis cum consequente, in qua ipsa fundatur, aut probabiliter, aut improbabiler, aut euidenter percipitur ab inferente. Quamvis enim intellectus ad inferendum consequens non ex solo iudicio dictæ connexionis, sed ex iudicio etiam ipsius antecedentis moueatur: vtrumque enim est causa adæquata iudicii consequentis; illatio tamen à solo iudicio connexionis, vtpote magis immediato, denominari solet talis, aut talis, atque ita licet iudicium antecedentis sit falsum, & improbabile; si tamen ex suppositione antecedentis connexio eius cum consequente sit euidens, illatio euidens appellatur; eius enim natura attenditur veluti hypotheticæ, ex suppositione antecedentis.

42 Suppono quartò antecedens, vnde aliud quidpiam inferitur, aut simplex posse esse, aut complexum; simplex est, quod nullis partibus constat per se seorsum indicabilibus; complexum, quod constat partibus huiusmodi. Quod rursus duplex est. Alterum, cuius partes collectivè solum, & indiuisim conducunt ad inferendum consequens; eo quod connexio, cui illatio nititur, partium collectioni indiuisibiliter conuenit, quin aliqua earum seorsim, & secundum se aliquid talis connexionis habeat cum consequenti. Hoc pacto præmissæ obiectivæ syllogismi ad assensum consequentis conducunt, vtpote, quæ indiuisim sumptæ sunt connexæ cum consequente, non item sumptæ seorsim, siue distributivè. Alterum antecedens complexum est, cuius partes diuisim, seu distributivè conducunt ad inferendum consequens; eo quod quælibet seorsim aliquam connexionem habet cum consequente. Hac ratione solent concurrere plura testimonia, plura indicia, plures coniecturæ, alique huiusmodi motiua ad faciendam fidem obiecti, quod ex illis tanquam ex quodam antecedente deducitur per illationem. Vocabo autem, distinctionis gratia, antecedens complexum prioris generis impartibile, posterioris verò partibile.

43 Suppono quintò, antecedens quoduis quoad duo posse esse certum, seu euidens, probabile, vel improbabile, nempe quoad suum esse, seu existere, & quoad sui connexionem cum consequente. Fieri autem potest, ut sit tale quoad primum, non item quoad secundum, vel vice versâ.

44 Suppono sextò, ut antecedens complexum seu improbabile, seu partibile quoad proprium esse sit probabile non satis esse, quod singulæ partes eius

probabiles sint secundum se, sed oportere insuper, quod sit probabilis earundem partium coniunctio, seu coexistentia. Fieri namque potest, ut omnes partes alicuius coniuncti seorsim spectatæ probabiles sint, & tamen coniunctum eorum sit improbabile, ut videre est in extremis contradictoriis, quæ passim seorsim sumpta probabilia cernuntur; cum tamen eorum coniunctum manifestè sit improbabile: cuius ratio est, quia ad affirmandum, quod existit quoduis dictorum extremorum seorsim, gratia suppetunt fundamenta; cum tamen ne leuissimum quidem possit suppetere ad affirmandum, quod ambo simul existunt: eo quod huiusmodi coexistentiam esse impossibilem euidētissimum est. Duo igitur requiruntur, ut antecedens complexum probabile sit, quoad existentiam, & quod omnes eius partes secundum se probabiles sint, & quod earum coexistentia sit etiam probabilis: coexistentia enim partium improbabilis esse potest, ut vidimus, etiam si omnes partes seorsim existant probabiliter. Si verò alicuius partis existentia sit improbabilis, nequaquam potest esse probabilis existentia totius, siue omnium partium coexistentia, quantumvis reliquæ partes euidenter existant. Cuius ratio demonstrans est; quia cum sit euidens non esse totum, ubi deest aliqua pars, hoc ipso quod non est probabilis existentia vnius partis, nequaquam potest esse probabilis existentia totius; quare nequeunt esse fundamenta idonea ad iudicandum existere totum, ubi desunt ad iudicandum existere omnes partes eius. Vnde manifestè consequitur ad hoc, ut antecedens complexum quoad existentiam euidens sit, multò potiori iure requiri prædicta duo: nempe, & quod sit euidens coexistentia omnium partium, & quod singulæ partes secundum se sint quoque euidentes quoad existentiam. Tantumdemque de certitudine dicendum est, sicut etiam de veritate.

Suppono septimò, bifariam posse consequens inferri ex antecedente; absolute, scilicet, & conditionate; ut inferatur absolute duo sunt ex parte antecedentis iudicanda absolute, nempe existentia antecedentis, & connexio eius cum consequente, quoduis enim horum duorum deficiente, siue non iudicato, nullatenus potest consequens inferri absolute. Vnde apparet hæc duo ad iudicium absolutum consequentis indiuisim concurrere, neque alterum sine altero posse quidquam præstare ad tale iudicium concipiendum. Ut verò consequens conditionate ex antecedente inferatur, ut summum connexio conditionata huius cum illo est iudicanda. Existentia enim sat est ponatur in hypothesi, ut cum dicimus; *Si Sol luceret, dies esset.*

Suppono octauò: fundamenta, quæ faciunt certam, aut probabilem tum existentiam absolutam antecedentis, tum connexionem eius cum consequente, non posse non facere quoque certam, aut probabilem existentiam absolutam ipsius consequentis, cum sit euidētissimum non posse existere absolute antecedens connexum cum consequente, quin absolute existat consequens. Oportet tamen, ut id ita fiat, quando antecedens est impartibile, quod sit illud certum, aut probabile, non solum quoad omnes partes, ex quibus coalescit, seorsim sumptas, sed etiam quoad coexistentiam omnium earum. Tum ut sit certum aut probabile non solum quoad existentiam propriam, & secundum se connexionem cum consequente seorsim, & secundum se spectatas, sed quoad coniunctum ex utraque indiuisim; alioquin consequens vi antecedentis, certum aut

aut probabile non euadet, quantumvis aut partes antecedentis, aut existentia, & connexio eius seorsim sumptæ sint certæ, aut probabiles. Cuius ratio ex dictis in promptu est, quia ut sit certum, vel probabile consequens vi antecedentis, id ipsum ex quo illud inferitur, debet esse certum aut probabile, non aliud quidpiam, ut notum est. Consequens autem, de quo agimus, non ex partibus antecedentis impartibilis, aut ex eius existentia, vel connexione sumptis seorsim, sed ex horum omnium aggregato inferitur: id ergo totum collectiue atque indiuisim certum, aut probabile debet esse, ut consequens euadat tale; nec satis est, ut sint certa, & probabilia seorsim singula, ex quibus coalescit eiusmodi aggregatum, utpote ex quibus spectatis seorsim, siue diuisim nullatenus inferitur consequens dictum.

47 Oportet tamen adnotare, hoc certitudinem à probabilitate differre; quod probabilitas partium bene potest componi cum improbabilitate totius, ut cernitur in duobus contradictoriis probabilibus, quorum coniunctum est impossibile, prout *suprà num. 44.* dicebamus. At verò certitudo partium cum incertitudine totius componi non potest. Imo totum ex duabus partibus coalescens nequit esse improbabile, quando altera earum certa, & altera probabilis est. Bene tamen si ex pluribus probabilibus, quantumvis etiam ex aliqua, aut aliquibus certis constet. Demonstremus cuncta suo ordine, supponendo duo principia, quæ sæpe in superioribus statuimus. Primum quando vnum ex duobus extremis contradictionis est certum, alterum necessario esse improbabile, neque probabile esse posse, nedum etiam certum. Secundum quando vnum ex dictis extremis est probabile, alterum quoque probabile esse posse.

48 Vnde sic primò. Sint partes certæ seorsim A. B. Dico coexistentiam ambarum non posse esse incertam, hoc est, aut probabilem tantum aut improbabilem, sed certam quoque esse debere. Si enim talis coexistentia posset esse probabilis; & eius defectus posset item esse probabilis, iuxta principium secundum. Sed non potest: ergo. Probo minorem. Quia nequit esse probabilis defectus coexistentiæ duarum dictarum partium, si sit probabile aut vtramque, aut alteram determinatè, aut alterutram sub disiunctione deficere, ut constat. Sed nequit esse probabile aut vtramque, aut alteram determinatè deficere; quando certum est, ut supponitur, vnamque earum determinatè existere, seu non deficere. Ita enim fieret, ut ex duobus contradictoriis alterum certum, & alterum probabile esset contra principium primum, ut etiam constat. Nec potest esse probabile deficere alterutram sub disiunctione, quia cum sit certum, si quæ deficit, non esse. Atque certum est ipsum A. existere, ut supponitur; relinquatur fore probabile deficere B. idemque contra principium primum absurdum sequitur; quandoquidem etiam est certum ipsum B. existere, ut supponitur. Stantibus igitur certis A. B. seorsim, nequit earum coexistentia esse tantum probabilis, quod erat primum demonstrandum. Ex quo satis apparet multo minus talem coexistentiam in tali casu posse esse improbabilem. Sed demonstratur id insuper eodem pacto. Quia si talis coexistentia posset esse improbabilis, eius defectus posset esse non solum probabilis, sed certus, fieretque iuxta argumentationem factam, ut ex duobus contradictoriis alterum certum, & alterum non iam solum probabile, sed certum quoque posset esse, quod ma-

gis adhuc repugnat principio primo. Concluditur ergo certitudinem partium cum incertitudine totius componi non posse. Sed quando omnes partes seorsim acceptæ sunt certæ, & totam eorum collectionem, seu coexistentiam certam esse debere.

Hinc ad secundum. Sit pars A. certa, & pars B. probabilis. Dico existentiam ambarum nequitam posse esse improbabilem, sed probabilem esse debere. Nam si talis coexistentia posset esse improbabilis, eius defectus posset esse certus, iuxta principium primum. Sed non potest: ergo. Probo minorem. Quia si defectus talis coexistentiæ esset certus, certum esset aut vtramque, aut alteram dictarum partium determinatè, aut alterutram sub disiunctione deficere. Sed nequit esse certum aut vtramque, aut alteram determinatè deficere, supposito, quòd altera certò, & altera probabiliter existit: quia sequeretur contra principium primum ex duobus extremis contradictionis alterum certum, & alterum, aut etiam certum, aut probabile esse, ut arguebamus in simili *num. præced.* Tum neque potest esse certum deficere alterutram sub disiunctione. Quia cum sit certum, si quæ deficit, non esse A, quia ponitur A. certò existere, relinquatur fore certum deficere B. & sequitur idem absurdum cum sit probabile, ut etiam ponitur ipsum B. existere. Stat igitur si pars A. certa, & pars B. probabilis sit, vtriusque coexistentiam, seu totum coalescens ex vtriusque præcisè, nequaquam posse esse improbabile, sed probabile esse debere.

Non sic res se habet, ut sæpe diximus, quando ambæ partes totius seorsim sunt tantum probabiles: tunc enim bene potest totum esse improbabile: Quo casu defectus eius, seu coexistentiæ partium poterit esse certus, quin aliquod sequatur absurdum. Quia ut talis defectus sit certus, sat est quod sit certum deficere alterutram partium sub disiunctione. Quod autem sit certum alterutram, sub disiunctione deficere, non potest facere, quod sit certum alteram deficere determinatè, quando de neutra determinatè est certum existere, uti euenit in præsentī: quo nulli absurdo locus datur; sicuti in præcedentibus casibus. Id quod in duobus contradictoriis seorsim probabilibus cernitur, quorum alterutrum sub disiunctione deficere certissimum est.

Quod si coniunctum ex duabus partibus seorsim probabilibus potest improbabile esse quoties duæ partes cuiusvis totius sumptæ seorsim fuerint probabiles, quantumvis alia, vel alia in eodem toto sint certæ, integrum totum poterit improbabile esse. Quod erat vltimum demonstrandum. Quoniam coniunctum ex illis duabus partibus probabilibus, quod est pars quædam maior talis totius, improbabile poterit esse: quo casu totum, quoque improbabile erit. Siquidem nequit non esse improbabile totum, cuius aliqua pars est improbabilis, ut *suprà num. 44.* statutum est. Id quod etiam perspicue apparet, si coniuncto improbabili duorum contradictoriorum seorsim probabilium aliquam, aut aliquas partes certas adiungas: totum enim, seu aggregatum ex his omnibus resultans indiuisim acceptum manifestè est impossibile, atque adeo improbabile, hoc ipso quod coniunctum ex duplici contradictorio inclusum in illo impossibile manifestè, subindeque improbabile est.

Præterea oportet adnotare, quando antecedens est partibile, ut consequens euadat certum aut probabile, sat esse, quod aliqua pars eius sit certa, aut probabilis: quia cum qualibet seorsim conducat ad

ad inferendum consequens, certitudo, aut probabilitas cuiuslibet sufficit ad faciendum consequens certum, aut probabile: dummodo coniunctum ex existentia talis partis, & ex connexionione eius cum consequente certum sit, aut probabile, hoc enim semper est necessarium; quia existentia antecedentis, & eius connexio cum consequente semper concurrunt collectivè ad inferendum consequens, nec diuisivè possunt concurrere. Adde tamen certitudinem, aut probabilitatem consequentis oriundam ab integro antecedente partibili maiorem esse, quàm oriundam à singulis partibus seorsim. Quia licet antecedens partibile non sit certius quoad existentiam, quo plures partes habet, eo quodd existentia rerum, sicut & essentia non suscipit magis, & minus, quoad connexionem termini cum consequente certius euadet, quo plures partes habet, quia connexio totius eo firmior, & maior est, eoque manifestius se prodit, quo plures sunt connexiones partium, ex quibus coalescit: ob id enim, quo plura ad idem testandum testimonia concurrunt, eo difficilius est ea esse fallacia, eoque subinde certius ea vera esse. Vnde rursus efficitur fieri posse, & saepe de facto contingere, ut nulla pars antecedentis partibilis seorsim accepta sit certa, aut probabilis quoad connexionem cum consequente, & tamen aggregatum omnium certum aut probabile sit; certumque proinde, ac probabile faciat consequens ipsum. Passim enim videmus plura testimonia, aut plura indicia simul accepta fidem obiecti facere, illud reddendo probabile, aut etiam moraliter certum, quod non valebant præstare singula seorsim sumpta.

53 Hæc dicta de consequente absoluto. De conditionato dico vno verbo. Ut illud certum sit, aut probabile, sat esse, si connexio antecedentis cum illo certa, aut probabilis appareat, quodcumque demum sit tale antecedens; ipsum enim antecedens quoad existentiam, nec certum, nec probabile debet esse: quia ad inferendum consequens conditionatum opus non est quod antecedens indicetur, sed tantum quod supponatur in hypothese; id quod cuiuslibet conceptui obiectivo quantumvis carenti fundamento, imo & quantumvis manifestè impossibili potest competere, ut notum est. Itaque ut sit certum conditionatè vi illationis exiturum calorem, si ignis extiterit, sat est quod ignis secundum se certo appareat cum calore connexus, quantumvis sit improbable, aut etiam impossibile exiturum ignem.

54 Suppono nonò quoties antecedens, aut eius connexio cum consequente, aut coniunctum ex his duobus improbable est, non posse non ipsum consequens euadere improbable, quantum est ex vi illationis ex tali antecedente: quia ex fundamento improbabili non potest aliquod obiectum euadere probabile, ut est notissimum: antecedens autem cum sua connexionione fundamentum immediatum est consequentis, ut liquet ex dictis. Tum fundamenta, quæ proximè non valent facere probabile antecedens cum sua connexionione, minus valebunt remotè facere probabile consequens, ut etiam notum est. Dixi verò, quantum est ex vi illationis ex tali antecedente, quia in hac questione tantum est sermo de probabilitate, aut euidencia consequentis oriunda vi illationis ex antecedente. Quidquid sit de euidencia, aut probabilitate, quam forsitan aliquando ipsum consequens habebit ab aliis fundamentis.

55 Suppono decimò. Ex contradictorio consequen-

tis eodem omnino modo sequi contradictorium antecedentis, atque ex antecedente sequitur consequens: quia, qua ratione antecedens connectitur cum consequente, eadem proflus negatio consequentis cum negatione antecedentis connexa est. Vnde, si consequens inferitur ex antecedenti, euidenter ex contradictorio consequentis inferitur etiam euidenter contradictorium antecedentis, pariterque si probabiliter, aut improbabiler.

Ex his certissimis principiis facile erit præsentem questionem resolvere demonstratiuè, quoad omnes casus in ea contentos. Agetur autem in primis de consequente conditionato. Deinde de absoluto illato ex antecedente tum impartibili, tum partibili. In præsentem autem quidquid diximus, aut dicemus de certitudine, pariter de euidencia est intelligendum, & è conuerso; quia de vtraque est idem, quod ad rem attinet. Certitudinem autem, aut euidenciam vniuersaliter accipimus, prout moralem, physicam, & metaphysicam comprehendit.

Propositio 1.

Ex quouis omnino antecedente apprehenso in hypothese per euidentem illationem consequens conditionatum euidenter inferitur, probabile autem per probabilem, & improbabile per improbabilem.

Ratio ex dictis est clara: quia data hypothese, quod existat antecedens connexus cum consequente, manifestum est non posse non existere consequens: ergo quoties tali hypothese facta connexio antecedentis cum consequente euidentis, aut probabilis est, non potest non euadere euidentis, aut probabilis existentia hypothetica ipsius consequentis, iuxta dicta num. 53. Quæ quidem existentia è contra improbabilis erit, quantum est ex vi illationis, iuxta doctrinam suppositionis 9. quando improbabilis fuxit dicta connexio, vtpotè, quæ sola integra ratio, seu fundamentum est suprà hypothese inferendi consequens dictum, ut etiam constat ex dictis eodem num. 53.

Propositio 2.

Ex antecedente improbabili, si sit impartibile, consequens probabile inferri nequit, quantumvis illatio sit euidentis.

Sermo est iam in hac & consequentibus propositionibus de consequente absoluto absolute illato ex antecedente. Probatur autem facile propositio ex principiis iactis: quia quoties antecedens est improbabile quoad existentiam, quantumvis illud sit euidentis quoad connexionem cum consequente, in qua illatio nititur, nequibit non esse improbabile coniunctum ex ipsa existentia, & connexionione, iuxta doctrinam suppositionis 6. Sed quod inferit consequens absolutum non est existentia antecedentis, aut eius connexio cum ipso consequente seorsim, sed coniunctum ex vtraque indiuisim, iuxta suppositionem 8. ergo quoties ob improbabilitatem existentie antecedentis, tale coniunctum est improbabile, non potest non consequens item improbabile euadere, iuxta suppositionem 9.

Quo eodem argumento monstratur, quoties illatio est improbabilis, quantumvis antecedens sit euidentis, non posse non consequens item euadere improbabile.

Quod si ex antecedente improbabili per euidentem illationem, aut ex antecedente euidente per illationem

illationem improbabilem non potest non euadere consequens improbabile, à fortiori non poterit non euadere tale ex antecedente improbabili per illationem probabilem, vel improbabilem, & ex antecedente probabili per illationem improbabilem.

61 Quoniam autem antecedens improbabile, quando est complexum, improbabile potest esse, quantumvis omnes eius partes seorsim sumptæ sint probabiles, vt verè possunt esse iuxta doctrinam *suppositionis* 6. aperte ex præsentis propositione sequitur fieri posse, vt conclusio euidenter illata ex pluribus opinionibus probabilibus improbabilis prorsus euadat: quod fiet quando ex illis indiuisim sumptis inferatur, & earum collatio sumpta indiuisum est improbabilis; tametsi singulæ seorsim probabiles sint. Hoc pacto ex opinione Scotica de distinctione formali ex natura rei, & ex alia satis communi, quæ probabiles sunt, euidenter inferatur conclusio hæretica, & consequenter improbabilis. Scotista enim asserunt diuina attributa inter se, & ab essentia Dei distingui formaliter ex natura rei. Reliqui Theologi asseuerant, quamlibet veram distinctionem à nostro intellectu non dependentem non posse non facere pluralitatem simpliciter realem. Ex quibus duabus probabilibus assertionibus collectiue sumptis manifestè sequitur in Deo præter personarum pluralitatem, aliam pluralitatem esse simpliciter realem. Quod est hæreticum. Passimque huiusmodi exempla in scientiis humanis occurrunt.

62 Agimus autè in casu propositionis de antecedente impartibili, siue incòplexo, siue còplexo. Quia quādo est complexum partibile, etsi illud collectiue sumptum sit quoad existentiam improbabile, bene poterit consequens ex illo illatum probabile euadere, si aliqua pars eius probabilis sit: eo quod partes huiusmodi, antecedentis non collectiue, sed diuisiue concurrunt ad inferendum consequens; vniuiusque subinde probabilitas ad consequentis probabilitatem potest sufficere, iuxta dicta n. 52.

Propositio 3.

63 Ex antecedente certo, seu euidenti tam partibili quam impartibili per euidentem illationem non potest non semper inferri consequens euidens, seu certum. Hæc propositio vel ex ipsis terminis est nota; quia quoties est certum antecedens existere, & illud cum consequenti connecti, ex se apparet, non posse non etiam consequens certum euadere. Sed insuper probari potest: quia quoties coniunctum ex existentia antecedentis, & ex eius cōnexionem cum consequente euidentis est, non potest non ipsum consequens euidentis esse, iuxta doctrinam statutam *supp.* 8. Sed quoties partes coniuncti sunt certæ aut euidentes, non potest non esse certum, aut euidentis coniunctum, iuxta ibidem adnotata n. 48. ergo quoties antecedens quoad existentiam est certum, atque etiam quoad connexionem cum consequente, non potest non consequens ipsum certum euadere.

Propositio 4.

64 Ex antecedenti probabili tam partibili, quam impartibili per probabilem illationem, aut improbabile consequens, aut probabile inferri potest; de factoque inferatur sæpe sæpius.

Demonstratur ex fundamentis suprà iactis: quia fieri potest, vt tam existentia antecedentis, quam

Pharus Scient. Tom. I.

eius cōnexio cum consequente seorsim sumptæ sint probabiles, & nihiliominus coniunctum ex vtraque sit improbabile, iuxta doctrinam *suppositionis* 6. Sed quando tale coniunctum est improbabile non potest non consequens ex illo euadere improbabile iuxta doctrinam *suppositionis* 9. ergo. Deinde fieri potest, vt non solum existentia antecedentis, & eius cōnexio cum consequente seorsim probabiles sint, verum etiam coniunctum ex vtraque, vt constat, (quippe probabilitas partium non adueriatur probabilitati totius, tametsi eam necessario non inferat) sed quando coniunctum ex existentia antecedentis, & cōnexionem eius cum consequente est probabile, non potest non euadere probabile consequens, iuxta doctrinam *suppositionis* 8. ergo. Vnde patet quando ex antecedente probabili per probabilem illationem consequens inferatur probabile; & quando non item, sed improbabile. Etenim ex prædeterminatione Thomistica, cuius existentia est probabilis per probabilem illationem inferatur negatio nostræ libertatis, quæ negatio est improbabilis; quia quamuis existentia prædeterminationis, & cōnexio eius cum negatione libertatis seorsim sumptæ sint probabiles, coniunctum tamen earum prorsus improbabile est. E contra verò sæpius accidit in scientiis humanis, vt ex antecedente probabili per probabilem illationem euadat consequens probabile: quia non solum existentia antecedentis, & eius cōnexio cum consequente seorsim, sed coniunctum ex vtraque probabile est. Adde, etsi huiusmodi coniunctum aliàs esset probabile, ab opposito fundamento superueniente improbabile reddi posse, iuxta *suppositionem* 2. quo casu consequens ex illo deductum reddetur pariter improbabile. Sed hoc commune est omni obiecto, quod à fundamentis superuenientibus ex probabili redditur improbabile.

Et quoniam antecedens partibile quoad sui cōnexionem cum consequente, bene potest esse probabile, etsi omnes eius partes seorsim quoad talem connexionem sint improbabiles, iuxta doctrinam statutam n. 52. Sequitur planè etsi omnes partes talis antecedentis sumptæ seorsim quoad connexionem cum consequente improbabiles sint; posse nihiliominus consequens ex integro antecedente illatum probabile euadere.

Verum contra propositionem nostram potest 66 opponi. Ex contradictorio consequentis sequitur contradictorium antecedentis: ergo quando contradictorium consequentis est certum, contradictorium antecedentis est quoque certum, atque adeo ipsum antecedens nequit esse probabile: ergo nunquam ex antecedente probabili potest inferri consequens improbabile, cuius contradictorium sit certum. Distinguo antecedens; ex contradictorio consequentis sequitur contradictorium antecedentis eo modo, quo ex antecedente sequitur consequens, concedo: aliter nego; & nego vtramque consequentiam: recale decimam suppositionem n. 55. Cum igitur in casu propositionis ex antecedente probabili sequatur probabiliter consequens, ex contradictorio consequentis sequetur tantum probabiliter contradictorium antecedentis; atque ita quantumvis sit certum contradictorium consequentis, contradictorium antecedentis erit tantum probabile, vtpote illatum ex illo tantum probabiliter, iuxta doctrinam propositionis sequentis. Quo superest locus, vt antecedens sit probabile, vti in casu propositionis supponitur.

O

Propo

Propositio 5.

67 Ex antecedente certo, vel euidente, quodcumq; illud sit, per probabilem illationem consequens probabile inferri potest. Improbabile verò minime, sicut neque certum, vel euidens.

Prima pars propositionis constat ex præcedente. Nam si per illationem probabilem potest consequens probabile inferri ex antecedente probabili, multo melius inferri poterit ex euidenti, aut certo: & ratio est, quia quando existentia antecedentis est certa, & eius connexio cum consequente probabilis, coniunctum ex utraque bene potest esse probabile, iuxta doctrinam præmissam n. 49. quoties autem coniunctum ex existentia antecedentis, & connexione eius cum consequente probabile est, consequens euadit probabile, iuxta *suppositionem* 3.

68 Secunda pars propositionis à priori ostenditur: quia ut vidimus dict. n. 49. coniunctum ex duabus partibus, quarum altera certa, & altera probabilis est, nequit esse impossibile, sed probabile debet esse. Igitur quando existentia antecedentis est certa, & eius connexio cum consequenti probabilis, ut in nostro casu, nequit coniunctum ex utraque non esse probabile; & consequenter consequens ex tali coniuncto non potest euadere impossibile, iuxta doctrinam *supposit.* 8. sed demonstramus insuper eandem propositionis partem pulchra demonstratione. Si consequens possit esse impossibile, in casu posito contradictorium consequentis poterit esse certum: sed repugnat in casu posito contradictorium consequentis esse certum: ergo & repugnat consequens esse impossibile. Maior est notissima, & consequentia necessaria: proba minore. Certissimum est tria hæc simul coniungi non posse, nempe quod existat antecedens, & quod illud sit verè connexum cum consequente, & quod consequens non existat, seu quod existat eius contradictorium: igitur quoties fuerit certum duo horum existere, certum quoque erit tertium deesse: est clarum, quia quoties certo constat duo aliqua, vel plura esse incompatibilia ex positione certa vnius extremi arguitur citra omne dubium defectus alterius. Sed in casu propositionis existentia antecedentis est certa: ergo si ponatur etiam certa existentia contradictorii consequentis, non poterit non esse certus defectus connexionis antecedentis cum consequenti, atque adeo talis connexio non poterit esse probabilis, subindeque neque illatio fundata in illa contra suppositionem casus. Stante igitur antecedente certo, & illatione probabili, uti supponitur in casu, repugnat prorsus, quod sit certum contradictorium consequentis, atque adeo & quod ipsum consequens sit impossibile, quod erat demonstrandum.

69 Iam verò tertia pars propositionis conspicua est: quia nisi coniunctum ex existentia antecedentis, & ex connexione eius cum consequente sit certum, consequens nequit certum euadere, iuxta doctrinam *suppositionis* 8. tale autem coniunctum in casu propositionis certum non est, iuxta dicta n. 44. eo quod altera pars eius certa non est, sed tantum probabilis.

Propositio 6.

70 Ex antecedente probabili, quodcumque illud sit, per euidenter illationem consequens probabile inferri potest. Improbabile non item, sicut neque euidens.

Prima propositionis pars ex *propositione* 4. etiam est nota: quia si ex antecedente probabili consequens probabile potest deduci per probabilem illationem, multo melius poterit per euidenter. Pro quo eadem ratio militat, quam adduximus pro prima parte propositionis præcedentis. Secunda etiam pars huius proinde ac secunda præcedentis demonstranda venit. Tum quia coniunctum ex existentia probabili antecedentis, & ex connexione euidente eius cum consequente nequit euadere impossibile, ut causet consequens impossibile. Tum quia in præsentī casu æquē, ac in præcedente, non potest contradictorium consequentis certum esse, quin antecedens sit impossibile contra suppositionem casus, prout ibi argumentati sumus; & consequens nequit esse impossibile, nisi cum ipso sit compatibilis certitudo contradictorii. Iam tertia pars huius propositionis perinde etiam, ac tertia præcedentis probanda est.

Ex quibus patet discrimen inter casum *propositionis* 4. & casus 5. & 6. nam in his ex eo quod ponatur certum contradictorium conclusionis, destruitur casus, ut vidimus, in illo verò non item; quia in illo posita certitudine contradictorii consequentis, cum tam existentia antecedentis, quam eius connexio cum consequente maneant incerta, neutrius eorum determinate deducitur certus defectus, sed alterutrum tantum sub distinctione, cum quo componitur optime, ut vtrumque maneat probabile, sicut cum necessario defectu alterutrum ex duobus contradictoriis componitur optime probabilitas vtriusque. Etenim cum certò constet, ut dicebamus existentiam antecedentis, & connexionem eius cum consequente, & contradictorium consequentis simul censitere non posse, quando duo horum ponuntur certa, non potest non esse certus determinate defectus residui: quando verò vnum tantum ponitur certum, alterutrum residuum sub distinctione erit certus defectus: quo locus supererit, ut ambo permancant probabiliter determinate. Vnde obiter colligo non posse eundem intellectum iudicare existere antecedens, & connexionem eius cum consequente, & iudicare simul non existere consequens, quia euidens est tria hæc simul coherere non posse. Ex quo rursus inferitur virum Catholicum, qui certo tenet in nobis esse libertatem, ne probabiliter quidem posse iudicare simul dari in nobis physicam prædeterminationem, & eam libertati aduersari; etiam si vtrumque seorsim probabile sit, à quolibetque subinde intellectu seorsim iudicabile: quemadmodum sæpe etiam duo contradictoria seorsim probabiliter, atque iudicabilia sunt, & tamen vtrique simul nemo assentiri potest.

Ex dictis colligitur consentaneè ad ea, quæ inferebamus *numm.* 65. etsi omnes partes antecedentis partibilis quoad connexionem cum consequente, seorsim sint incertæ, aut etiam impossibiles, posse totum antecedens quoad connexionem esse euidens; atque adeo consequens posse euadere probabile, aut etiam euidens, si sit euidens tale antecedens etiam quoad existentiam.

Liquet igitur ex dictis in tota questione, quando ex antecedente certo, aut probabili fas sit inferre conclusionem probabilem; & quando non item. Sed solum restat adnotandum, quæcumque de probabilitate sunt dicta, æquē esse vera, siue probabilitas

Disp. VII. De dep. à vol. int. & c. Quæst. I. 1,9

litas oriarur ex fundamentis rei intrinsecis: siue ex extrinsecis Doctorum auctoritate, quia de utraque probabilitate est eadem impræsentiarum ratio.

74 Multa hic sequebantur dicenda de usu opinionum probabilium in ordine ad mores: quæ tamen & aliena sunt à præsentis instituto, & à principiis ab ipso quoque alienis dependent. Ob id ea nunc prætermitto, videnda in nostro opusculo de Conscientia. Vbi de illis fusè.

DISPUTATIO VII.

De dependentia à voluntate intellectiōis humanæ.

ON potest hæc disputatio præmitti: conduit enim non parum ad institutum præsentis operis bene noscere, quo pacto intellectus in suis actibus imperio voluntatis subditus sit.

QVÆSTIO I.

Quæ ratione intellectus in suis actibus eliciendis subdatur dominio voluntatis?

PRO exacta huius questionis resolutione nonnullæ imprimis hypotheses præmittendæ sunt.

Hypothesis 1.

3 Nullus est actus voluntatis, qui ab aliqua intellectiōe non pendeat. Intellectiō autem ad actum voluntatis non effectiue, sed illuminatiue concurrir.

Prima pars apud omnes est in confesso, iuxta illud axioma satis vulgatum. *Nihil volitum, quin præcognitum.* Et constat manifesta experientia. Apertè enim experimur nihil nos posse velle, aut nolle, quod prius non cognoscimus. Ratione autem potest probari. Primò, quia voluntas per affectum non potest ferri intentionaliter nisi in obiectum sibi intentionaliter præsens, quemadmodum agens physicum, nisi in passum sibi physicè præsens nullatenus suam actionem potest inducere. Sed nequit voluntas facere sibi præsens obiectum, cum potius in illud feratur, quam illud ad se trahat suapte natura: ergo debet illi fieri præsens per intellectum, cuius muneris est obiectum repræsentare, & trahere. Indiget igitur voluntas intellectiōe obiecti præuia, vt circa illud per affectum possit versari. Secundò, quia voluntas, nisi mota ab obiecto, in suos actus prodire nequit. Ab obiecto autem moveri nequit, nisi media ipsius cognitione. Cum ab illo non quidem physicè, sed intentionaliter, atque adeo quasi moraliter moueatur. Ob id enim bonum, & malum non propter physicè existentia, sed prout intentionaliter præsentia, seu apparentia obiecta motiua sunt voluntatis. Et quidem esse possibilem potentiam cæcam, quæ sine alterius ductamine nequeat suis actibus incedere, plurquam euident est. Talem autem esse voluntatem cum intellectu comparatam nemini

Pharus Scient. Tom. I.

ni est dubium. In quo proinde amplius non oportet morari.

Secunda autem pars hypothesis non adeo est certa. Nam licet eam plerique teneant, vt sunt Scot. in 2. dist. 25. q. 1. Capreol. ibid. q. 1. Ferrar. lib. 1. contra Gent. cap. 44. Valsq. 1. 2. disp. 36. cap. 3. Soar. ibi. disp. 6. sect. 6. Mont. disp. 13. q. 4. Gasp. Hurt. disp. 3. de actib. diff. 9. Petr. Hurt. disp. 14. de anim. sect. 6. Arriag. disp. 7. de anim. n. 50. & 55. & alij Recentiores communiter. Oppositum tamen tenet Salas 1. 2. tractat. 1. disputat. 5. section. 3. cum Greg. Gab. Ocha. Caiet. Contr. & aliis à se, & pro se relatis.

Probatum tamen nihilominus primò: quia non sunt multiplicandæ rerum virtutes, & influxus absq; necessitate aliqua, aut congruentia, seu vtilitate. Sed nulla est necessitas, neque congruentia, aut vtilitas tribuendi nostris intellectiōibus virtutem effectiuam, influxumque in actus nostræ voluntatis: ergo talis virtus, & influxus neganda sunt. Secundò: quia potius sunt multæ congruentiæ ad asserendum nostram intellectiōem aliter, quam effectiue concurrere; nimirum illuminando voluntatem, & quasi ostendendo ei viam, per quam ambulet, & proponendo obiectum, in quod tendat. Primum enim hic modus concurrendi nullibi in natura rerum reperitur, præterquam in cognitione respectu actus potentia appetentis: congruum autem est vt natura hoc genere cōducentia non sit orbara. Accedit analogia cum rebus moralibus, seu humanis, quam res physica, vt implurimum seruare solent. In illis enim hoc genus cōcurrendi reperitur, vt patet, dum vnus homo consilio, præcepto, exhortatione, aut ductu alium hominem iuuare solet ad aliquid patrandum. Deinde natura voluntatis ea est, vt per modum cuiusdam ponderis in suum obiectum feratur medio suo effectui. Ergo sicut physicum pondus absq; effectiuo concursu alterius causæ particularis fertur in centrum; ita expedire videtur, vt voluntas absque effectiuo concursu cognitionis se demittat in obiectum. Præterea cognitio approximatio quædam est intentionalis, qua obiectum, tanquam materia approximatur voluntati, tanquam efficienti. Ergo quemadmodum approximatio physica & localis subiecti, & efficientis congruentissimè ab omnibus ponitur vt conditio, non verò vt principium effectus. Sic pariter de cognitione philosophandum est. Et quidem nihil aptius inter conditiones cauendæ, non verò inter causas censetur, quam id, quod per modum approximationis qualibet ratione se habet. Denique certum est apud omnes obiectum cognitum ad actus etiam voluntatis concurrere, non quidem physicè efficiendo, cum sæpe illud physicè non existat, sed intentionaliter mouendo media sui cognitione. Igitur neque cognitio physicè efficiendo concurrir, sed tantum illuminando, dirigendo, seu proponendo obiectum, in quod voluntas per suum actum à se sola causatum physicè mouenda est. Postremò si cognitio physicè influeret in actum voluntatis, quoties variaretur cognitio, penes maiorem, aut minorem obiecti expressionem, aut aliter, & ipse quoque actus voluntatis, & eius actio variaretur. Hoc autem falsum censendum est: tum quia sine necessitate non sunt tot actus, aut actiones multiplicandæ: tum quia talis multiplicatio aliena ab experientia videtur. Mitto alias rationes, quibus Valsq. probat assumptum: quia mihi inefficaces sunt.

Sed obijciunt aduersarij primò Aristot. lib. 3. de anim. text. 55. Vbi asserit primum mouens

O 2 immo